

Приватний вищий навчальний заклад
«Буковинський університет»
Юридичний факультет
Кафедра професійних та спеціальних правових дисциплін

СХВАЛЕНО
на засіданні науково-методичної
ради факультету
протокол № 1 від 29 серпня 2024 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан юридичного факультету
Світлана КЕЛЬБЯ/
_____ 2024 р.

СИЛАБУС
обов'язкової навчальної дисципліни
«Теорія держави і права»

Освітньо-професійна програма:	<u>Право</u>
Спеціальність:	<u>081 «Право»</u>
Галузь знань:	<u>08 «Право»</u>
Рівень вищої освіти:	<u>перший (бакалаврський)</u>
Факультет:	<u>Юридичний</u>
Мова навчання:	<u>Українська</u>
Розробник:	<u>Полонка Іванна Анатоліївна, заступник завідувача кафедри професійних та спеціальних правових дисциплін, кандидат юридичних наук, доцент</u>
Профайл викладача	<u>https://bukuniver.edu.ua/university/faculties-and-departments/faculty-of-law/department-of-professional-and-special-legal-disciplines/</u>
E-mail:	<u>ivanka.polonka@gmail.com</u>
Консультації	<u>четвер з 10.00 до 16.00</u>

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни)

Навчальна дисципліна «Теорія держави і права» є складовою навчального плану підготовки фахівців першого бакалаврського рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» в обсязі 300 годин, з яких для здобувачів денної форми навчання передбачено: лекцій – 58 год., практичних занять – 42 год., і самостійної роботи – 200 год.; та для здобувачів заочної форми навчання: лекцій – 12 год., практичних занять – 8 год., та самостійної роботи – 280 год. Навчальна дисципліна побудована відповідно до вимог Європейської Кредитно-Трансферної системи (ECTS) і складається з 10 кредитів. Форма підсумкового контролю 1 курс 2-ий семестр – диференційований залік, 2 курс 3-ий семестр – іспит.

Теорія держави і права – методологічна, базова наука щодо галузевих юридичних наук. Її висновки, загальнотеоретичні положення є підґрунтям для вирішення спеціальних питань галузевих наук. Виробляючи свою галузеву теорію, ці юридичні науки керуються методологічними положеннями теорії держави і права.

Теорія держави і права формує свої висновки у тісному зв'язку з галузевими науками, використовує фактичний матеріал, що міститься в них, спирається на їхні досягнення. Це забезпечує цілісність наукових уявлень і єдність категоріального апарату в усіх юридичних науках. Основні державно-правові категорії поняттєвого апарату науки теорії держави і права – загальні для всієї юридичної науки.

2. Мета і завдання дисципліни

Предмет вивчення навчальної дисципліни є методологічно організований процес поступового й послідовного опанування вироблених юридичною думкою знань про загальні й специфічні закономірності виникнення, розвитку та функціонування державно-правових явищ.

Мета вивчення навчальної дисципліни «Теорія держави і права» полягає у формуванні у студентів уявлення про загальні закономірності виникнення, розвитку та функціонування державно-правових явищ, основних категорій держави та права, а також вивчення значення загальнотеоретичних знань для засвоєння галузей права та майбутньої правозастосовної діяльності. Опанування навчального матеріалу створює надійну теоретичну базу для вивчення галузевих і міжгалузевих базових юридичних наук.

Основними *цільми (завданнями)* навчальної дисципліни є вивчення питань про загальні закономірності виникнення, розвитку, функціонування держави та права. Основним завданням є розвиток абстрактного, юридичного мислення на базі поняттєво-категоріального апарату; набуття вмінь і навичок роботи зі спеціальною літературою та юридичними актами; застосовування загальнотеоретичних знань для розв'язання конкретних пізнавальних і практичних завдань; вміння логічно та правильно висловлювати свої думки під час публічних виступів.

Результати навчання за дисципліною. Після проходження курсу здобувачі будуть *знати*: основи методології в пізнанні державно-правових явищ; основні закономірності процесу виникнення держави та права; сутність і головні ознаки держави; основні підходи до типології держав; види функцій та форми держави; поняття та ознаки правової держави; сутність права, його ознаки та функції, сучасні підходи до праворозуміння; види форм (джерел) права; поняття, структуру та види норм права; сутність і співвідношення системи права та системи законодавства; поняття, ознаки та види правових відносин; сутність правотворчості; специфіку реалізації та тлумачення норм права; механізм правового регулювання суспільних відносин; поняття та типологію правової поведінки; склад і види правопорушень, принципи юридичної відповідальності, поняття й основні принципи законності, співвідношення законності та правопорядку; сутність правової культури та правової свідомості; основні правові системи сучасності.

вміти: вільно володіти основними категоріями теорії держави та права, правильно застосувати їх при оцінюванні конкретних ситуацій; характеризувати державу як політико-

правове явище; орієнтуватися в джерелах права, вміти вільно їх тлумачити; відрізнити правові відносини від інших видів суспільних відносин; аналізувати норми права, застосовуючи методи пізнання державно-правових явищ; правильно реалізовувати норми права в різних життєвих ситуаціях; реалізовувати на практиці вимоги законності та правопорядку; критично оцінювати явища правової системи.

3. Пререквізити

Навчальна дисципліна нерозривно пов'язана передусім із навчальними дисциплінами «Юридична деонтологія», «Історія держави та права України», «Історія держави та права зарубіжних країн»; «Філософія», «Конституційне право України», тощо, враховує здобуті студентами під час опанування цих галузей знання, та частково спирається на них.

4. Компетентності та результати навчання

Під час вивчення дисципліни, відповідно до освітньо-професійної програми, формуються наступні:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі правничої діяльності.

Загальні компетентності (ЗК):

- ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- ЗК4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
- ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК9. Здатність працювати в команді.
- ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
- ЗК12. Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.
- ЗК13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
- ЗК14. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

Фахові компетентності спеціальності (СК):

- СК1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.
- СК2. Здатність аналізувати ретроспективи розвитку правових явищ та процесів у контексті їх впливу на сучасну правову систему.
- СК3. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.
- СК8. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини .
- СК10. Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.
- СК11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.
- СК12. Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.
- СК13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.

Отримуються наступні програмні результати навчання (РН):

РН 3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел (теми 1-13, 15-

РН 6. Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему (теми 2-24).

РН 13. Знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права (теми 13-15, 18-20, 23).

РН 18. Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи (теми 1-24).

РН 19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів (теми 1-24).

РН 20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки (теми 20, 23).

5. Зміст навчальної дисципліни

Частина 1. Держава.

Вивчається на першому курсі

2-й семестр

Змістовий модуль 1.

Тема 1. Предмет, функції та методологія теорії держави та права

Тема 2. Походження, соціальна сутність і причини виникнення держави

Тема 3. Держава, державна влада та державність.

Тема 4. Функції держави

Тема 5. Форма держави

Тема 6. Механізм і апарат держави

Змістовий модуль 2.

Тема 7. Політична система суспільства та держава

Тема 8. Громадянське суспільство та держава

Тема 9. Правова та соціальна держава

Тема 10. Демократія як форма розвитку цивілізації

Тема 11. Держава та особистість

Тема 12. Правосвідомість і правова культура

Частина 2. Право.

Вивчається на другому курсі

3-й семестр

Змістовий модуль 3.

Тема 13. Поняття, сутність і походження права. Основні сучасні концепції праворозуміння

Тема 14. Норми права в системі соціальних норм

Тема 15. Система права і система законодавства

Тема 16. Джерела (форми) права. Нормативно-правовий акт – основна форма права сучасних держав

Тема 17. Правоутворення, правотворчість, законотворчість

Тема 18. Тлумачення норм права

Змістовий модуль 4.

Тема 19. Реалізація та застосування норм права

Тема 20. Правові відносини

Тема 21. Механізм правового регулювання

Тема 22. Законність і правопорядок

Тема 23. Правомірна поведінка, правопорушення та юридична відповідальність

Тема 24. Правові системи сучасності.

При викладанні тем використовуються інформаційні технології навчання: презентації та робота з електронними ресурсами.

При підготовці до занять та виконанні самостійної роботи здобувачу рекомендується використовувати Робочу програму з навчальної дисципліни «Теорія держави і права» та Навчально-методичні рекомендації з теорії держави і права.

6. Система контролю та оцінювання

Методи навчання:

- вербальні методи (лекція, диспут, пояснення, розповідь);
- практичні методи (практичні роботи);
- наочні методи (демонстрація, ілюстрація);
- робота з інформаційними ресурсами: з навчально-методичною, науковою, нормативною літературою та інтернет-ресурсами;
- самостійна робота над індивідуальним завданням або за програмою навчальної дисципліни;
- дистанційне навчання з використанням відповідних онлайн-платформ;
- метод мозкового штурму;
- кейс-технології.

Форми та методи оцінювання:

- усне опитування;
- письмове опитування;
- тестування;
- презентація результатів виконаних завдань;
- аналітичні звіти;
- розв'язування практичних ситуацій;
- підсумковий контроль – екзамен.

Форми оцінювання студентів:

Поточне оцінювання: оцінювання здійснюється впродовж семестру шляхом запровадження навчально-методичного інструментарію з використанням активних методів і технологій організації навчального процесу, зокрема: тестові завдання, задачі, доповіді, інші інтерактивні методи навчання.

Поточний контроль проводиться на кожному практичному занятті, за результатами виконання самостійних завдань, а також передбачає оцінювання теоретичної підготовки студентів з кожної теми.

Семестрову кількість балів формують бали отримані в процесі теоретичного засвоєння матеріалу, практичних занять та самостійної роботи впродовж семестру за накопичувальною сумою від 0 до 100 балів за всіма видами робіт, передбачених з даної дисципліни за темами (в тому числі враховуються результати тематичного тестування), а також бали за підсумковий модульний контроль.

Підсумковий модульний контроль проводиться з метою визначення результатів за період теоретичного навчання студентів на останньому за розкладом занятті. Основною формою підсумкового модульного контролю є контрольна робота.

Оцінювання здійснюється за національною шкалою – «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно» та за шкалою ECTS.

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Шкала оцінювання: національна та ECTS

СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ECTS	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		Екзамен	залік
90-100	A	Відмінно	відмінно
82-89	B	Добре	добре
74-81	C		

64-73	D	Задовільно	задовільно
60-63	E		
35-59	FX	Незадовільно	незадовільно
1-34	F		

Розподіл балів з навчальної дисципліни

Частина 1. Держава.

Вивчається на першому курсі

2-й семестр

Залік:

Поточний контроль (максимальна кількість балів)		Загальна максимальна кількість балів
Модуль I	Модуль II	
50	50	100

Розподіл балів з навчальної дисципліни

Частина 2. Право.

Вивчається на другому курсі

3-й семестр

Екзамен

Поточний контроль (максимальна кількість балів)		Екзамен	Загальна максимальна кількість балів
Модуль I	Модуль II		
35	35	30	100

Політика академічної доброчесності

Здобувач повинен ознайомитися і дотримуватися Положення про забезпечення академічної доброчесності у ПВНЗ «Буковинський університет», яке міститься у вільному доступі на офіційному сайті університету. Студент повинен виявляти дисциплінованість, вихованість, доброзичливість, чесність, відповідальність.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації. Списування (копіювання тексту) під час виконання письмових робіт та екзаменів заборонені. Користування мобільними пристроями допускається лише з дозволу викладача під час онлайн-тестування та підготовки практичних завдань. Самостійні роботи у вигляді рефератів, доповідей, презентацій повинні мати коректні текстові посилання на використані інформаційні джерела. Використання можливостей штучного інтелекту може мати місце в обмеженому ряді випадків, у кожному разі із погодженням з викладачем.

Література

Нормативно-правові акти

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96вр>.
2. Виборчий кодекс України : Закон України від 19.12.2019 р. за № 396-IX. Офіційний вісник України. 2020. № 4 (17.01.2020). Ст. 188.
3. Загальна декларація прав людини : Декларація ООН від 10.12.1948 р. Офіційний вісник України. 2008. № 93 (15.12.2008). Ст. 3103.

4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. за № 2341-III. Офіційний вісник України. 2001. № 21 (08.06.2001). Ст. 920.
5. Про Автономну Республіку Крим : Закон України від 17.03.1995 р. за № 95/95-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 11 (14.03.95). Ст. 69.
6. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. Офіційний вісник України. 2022. № 46 (14.06.2022). Ст. 2497.
7. Про Всеукраїнський референдум : Закон України від 06.11.2012 р. за № 5475-VI. Офіційний вісник України. 2012. № 31 (23.04.2012). Ст. 1762.
8. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012 р. за № 4572-VI. Офіційний вісник України. 2012. № 30 (27.04.2012). Ст. 1097.
9. Про державний суверенітет України : Декларація Верховної Ради УРСР від 16.07.1990 р. за № 55-XII. Відомості Верховної Ради УРСР. 1990. № 31 (31.07.90). Ст. 429.
10. Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади : Указ Президента України від 03.10.1992 р. за № 493/92. Голос України. 1992. 08.10.92. № 192.
11. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. за № 280/97-ВР. Офіційний вісник України. 1997. Число 25. С. 20.
12. Про політичні партії в Україні : Закон України від 05.04.2001 р. за № 2365-III. Офіційний вісник України. 2001. № 17 (11.05.2001). Ст. 728.
13. Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності : Указ Президента України від 10.06.1997 р. за № 503/97. Офіційний вісник України. 1997. Число 24. С. 11.
14. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV: офіційне видання. К. : Атіка, 2003. 416 с.

Основний

15. Бобровник С.В. Загальна теорія права: академічний курс. К.: Юрінком Інтер, 2021. 576 с.
16. Загальна теорія права : підруч. О. В. Петришин, В. В. Лемак, С. І. Максимов та ін. ; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2020. 568 с.
17. Зайчук О. В., Заєць А. П., Журавський В. С., Копиленко О. Л., Оніщенко Н. М. Теорія держави та права. Академічний курс : підруч. О. В. Зайчук (ред.), Н. М. Оніщенко (ред.). 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 688 с.
18. Кельман М. С. Загальна теорія права : підручник. Херсон: ОЛДІ плюс, 2020. 742 с.
19. Крестовська Н. М., Матвєєва Л. Г. Теорія держави і права. Підручник. Практикум. Тести : підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2022. 584 с.
20. Рабінович П.М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с.

Додатковий

21. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Харків : Право, 2017. Т. 2 : Філософія права. редкол. : С. І. Максимов (голова) та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави та права імені В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. 1128 с.
22. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Харків : Право, 2017. Т. 3 : Загальна теорія права. редкол. : О. В. Петришин (голова) та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави та права імені В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. 2017. 952 с.
23. Завальнюк В. В. Антропологізація права: традиції та сучасність : монографія. Одеса : Юридична література. 2019. 348 с.
24. Каткова Т. Г. Теорія держави і права : навч. посіб. у визнач. і табл. 2-ге вид., допов. Харків : Право, 2020. 96 с.
25. Лісовський П.М., Лісовська Ю.П. Теорія права: стан і перспективи. К.: Університет «Україна», 2022. 208 с.

26. Лук'янов Д. В., Погребняк С. П., Смородинський В. С. Теорія держави та права : посіб. Харків : Право, 2018. 196 с.
27. Луць Л.А. Сучасні правові системи світу. Навчальний посібник. Львів: юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2003. 247 с.
28. Полонка І. А. Нормативність права: загальнотеоретичний аналіз : монографія. Чернівці : «Місто», 2014. 218 с.
29. Полонка І. А. Критерії неосудності суб'єктів протиправного діяння. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2019. № 5, С. 125-134.
30. Полонка І. А. Неосудність та обмежена осудність: практика англо-американської правової системи. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького: Журнал*. Серія Право. №8(20), 2019. – С. 48-54.
31. Полонка І. А. Непереборна сила у законодавстві Китаю та Японії : теорія та аналіз судової практики. *Lam. State. Technolohy*. 2021. Випуск 4. С. 16-22.
32. Полонка І. А. Неправомірна поведінка як категорія теорії права : доктринальний аналіз поняття та системних ознак. *Держава і право*. 2018. Випуск 80. С. 3-16.
33. Полонка І. А. Об'єктивно-протиправне діяння: підхід структурно-комплексного розуміння. *Право та державне управління*. 2017. №2. С. 17-25.
34. Полонка І. А. Правовий ідеал у світлі потенційного досягнення через призму аксіологічного аналізу світового досвіду та детермінації розуміння в Україні. *Наук. вісн. Ужгород. нац. ун-ту*. Сер. «Право». 2024. – Випуск 85: частина 4. С. 386-393.
35. Полонка І. А. Практика використання обставин форс-мажору в Англії та США: досвід для України на прикладі прецеденту. *Держава і право*. 2024. Випуск 95. С. 123-134.
36. Полонка І. А. Теоретико-доктринальні підходи до форм вираження неправомірної поведінки: аналітичний і синкретичний вимір. *Держава та регіони*. 2017. №2. С. 19-24.
37. Полонка І. А. Взаємозв'язок правової культури та правової поведінки: теоретико-методологічний аспект. *«Вісник Запорізького національного університету: Збірник наукових праць. Юридичні науки»*. Запоріжжя, 2015. №2(II). С. 14–19.
38. Полонка І. А. Генезис сутності правової поведінки та пропозиції щодо поняття. *Наук. вісн. Міжнародного гуманітарного ун-ту*. Сер. «Юриспруденція». 2014. №.10-2, Том 1. С. 28–31.
39. Полонка І. А. Конструктивно-теоретичний аналіз розуміння поняття та ознак правомірної поведінки. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 3. С. 131–137.
40. Полонка І. А. Кореляційне обґрунтування поняття правової поведінки : науково-пізнавальне дослідження крізь призму правових систем сучасності. *Наук. вісн. Ужгород. нац. ун-ту*. Сер. «Право». 2019. № 55. Том 1. С. 49–53.
41. Полонка І. А. Онтологічно-теоретичні особливості взаємозв'язку категорій «правова поведінка» та «законність». *Право і суспільство*. 2015. № 5. С. 41–47.
42. Полонка І. А. Особливості співвідношення правової поведінки та правопорушення: теоретико-методологічний аналіз. *Наук. вісн. Міжнародного гуманітарного ун-ту*. Сер. «Юриспруденція». 2015. №.14, Том 1. С. 12–16.
43. Полонка І. А. Роль норми права як моделі поведінки. *Наук. вісн. Ужгород. нац. ун-ту*. Сер. «Право». 2014. № 27. С. 38–42.
44. Попович В. М. Теорія держави та права: концепція, праксеологія та методологія розвитку : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 284 с.
45. Рудик П.А. Теорія держави : основні теорії, концепції, підходи до вивчення : навчальний посібник. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ: Алерта, 2015. 288 с.
46. Северінова О.Б. Теорія держави і права : навчальний посібник. Київ: Дакор, 2021. 104 с.
47. Сухонос В.В. Теорія держави і права : підручник. К.: Університетська книга, 2023. 544 с.
48. Теорія держави та права : навч. посіб за заг. ред. Л. М. Стрельбицької. Київ : Кондор, 2016. 332 с.
49. Теорія держави та права : навч. посіб. за заг. ред. С. Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова. Київ : НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.

50. Теорія держави та права : підруч. за заг. ред. проф., акад. НАПрН України О. М. Бандурки ; Харків, 2018. 416 с.
51. Тетарчук І. Теорія держави і права. Навчальний посібник для підготовки до іспитів. Київ, 2021. 184 с.
52. Тополевський Р. Б., Федіна Н. В. Теорія держави та права: навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 268 с.
53. Фатхутдінова О.В., Куненко І.С., Максимова Л.О., Хлабистова К.В. Теорія держави і права : підручник. К.: КНТ, 2022. 328 с.
54. Шевченко А. Є., Старостюк А. В. Теорія держави та права: навч. посіб. Вінниця : НіланЛТД, 2017. 270 с.
55. Ivanna A Polonka. / Kovalchuk, O., Kolesnikov, A., Koshmanov, M., Dobrianska, N. Rethinking the concept of punishment: modeling the level of danger posed by criminals to society). *Amazonia Investiga*. 2024. 13(77). С. 246–256.

Інформаційні ресурси

(нормативна база, джерела Інтернет, адреси бібліотек тощо)

1. Офіційне інтернет-представництво Президента України <http://www.president.gov.ua>
2. Офіційний портал Верховної Ради України <http://rada.gov.ua>
3. Урядовий портал <http://www.kmu.gov.ua/control/>
4. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини <http://www.ombudsman.gov.ua>
5. Міністерство внутрішніх справ України <http://mvs.gov.ua>
6. Національна поліція України <https://www.npu.gov.ua/>
7. Міністерство освіти і науки України <http://www.mon.gov.ua>
8. Міністерство юстиції України <https://minjust.gov.ua/ua>
9. Верховний Суд України <http://www.scourt.gov.ua>
10. Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних Справ <http://sc.gov.ua>